

Päivystysyhteistyön esittäminen Lapin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueille

YTLTK 28.08.2023 § 67
506/11.00.02/2023

Lapin maakunnan viisi ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueita yhteistoiminnassa tilasi keväällä 2023 EnviroVet Oy:ltä ulkopuolisen selvityksen Lapin eläinlääkäripäivystyksen nykytilanteesta, sen vahvuuksista ja haasteista, resursseista ja taloudellisesta tilanteesta. Selvitys valmistui kesäkuussa 2023 ja on oheismateriaalina. Selvitys alkaa lausumalla ”Jos päivystysasiat ei ole kunnossa, kokonaisjaksaminen horjuu.”

Kunnaneläinlääkäreihin ei sovelleta työaikaa, ja päivystys tehdään normaali virka-aikaisten töiden päälle ”varallaolopäivystyksenä”, jossa aktiivisuuden määrä vaihtelee. Vaikka suoritteena tilastoissa työn määrä saattaa näyttää aika ajoin vähäiseltä, saattaa yksi sairausmatka tai päivystysaikainen pieneläinpotilas tarkoittaa kuitenkin tuntikausien aktiivista työrupeamaa, kun välimatkat ovat harvaanasutulla alueella pitkät, ja potilaan eteen pyritään tekemään paras mahdollinen vallitsevissa olosuhteissa ja pyritään antamaan jopa sairaalatasoista hoitoa (mm. pehmytosakirurgia). Lähin ympäri vuorokauden avoinna oleva eläinsairaala on Oulussa. Arkipäivät itsessään ovat jo useimmiten pitkiä ja työntäyteisiä ja työsidonnaisuus eläinlääkäreillä suuri. Työsidonnaisuus korostuu Lapissa erityisesti poroerotuskaudella syksyisin ja alkutalvesta.

Eläinlääkäreiden työterveysoppaan mukaan päivystystyön vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin on tutkittu paljon lääkäreillä. Päivystystyö aiheuttaa uni- ja/tai valvetilan häiriöitä, työtaturmia ja onnettomuuksia, ruuansulatuskanavan häiriöiden ja sepelvaltimotaudin riski kasvaa. Työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen häiriintyy. Yöllinen puhelu voi kadottaa unet kyseiseltä yöltä, vaikkei johtaisi potilaskäyntiin. Lisäksi ihminen nukkuu tutkitusti alitajuisesti normaalia kevyemmin puhelua odottaessaan. Päivystysvuorot ovat pitkiä, viikonlopun vuoro kestää tauotta perjantaista maanantaihin ja viikonlopun vuoroja ja arkipäivystyksiä edeltää ja seuraa yleensä normaali työpäivä. Valvottu yö vastaa tutkimusten mukaan promillen humalatilaa.

Virkaehtosopimuksen (Lääkärisopimus, Eläinlääkärit) suositus on vähintään viidellä päivystäjällä jaollinen päivystys. Päivystysyhteistyöllä Sodankylän kanssa on erittäin pitkä perinne: 1.1.2014 saakka Sodankylä kuului Itä-Lapin kuntien kanssa samaan päivystysrenkaaseen, mutta se siirtyi Tunturi-Lapin yhteistoiminta-alueen isäntäkunnaksi, kun yhteistoiminta-alueet perustettiin 1.1.2013 Lain ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009) mukaan, ja Sodankylän kunta sanoi päivystyssopimuksen Itä-Lapin kuntien kanssa irti. Laki yhteistoiminnasta ei kuitenkaan ohjaa päivystysalueen rajoja, niiden ei tarvitse noudattaa olemassa olevien yhteistoiminta-alueiden rajoja.

Envirovetin selvityksessä haastateltiin kaikki Lapin praktiikkaa tekevät eläinlääkärit, sekä erikseen valikoituja asiantuntija- ja yhteistyötahoja. Haastatteluissa kävi ilmi jo Itä-Lapin päivystäjien tiedossa oleva asia: Tunturi-Lapin päivystyksen ollessa Enontekiöllä tai Muoniossa, kuormittavat Sodankylän asiakkaat herkästi Savukosken tai Kemijärven päivystäjää, ja päivystyksen ollessa Sodankylässä, Enontekiön ja Muonion puhelut ja potilaat ohjautuvat herkästi Kolariin naapurialueelle. (Viimeksi 19.8.23 la-su välisenä yönä Savukoskella kävi pieneläinpotilas Sodankylästä.) Somekanavilla näkyy usein myös lemmikinomistajien hätä silloin kun päivystäjä on kaukana (viimeisin osuma maanantaina 21.8.

Sodankylän Karvakuonojen facebook-kanavalla). Päivystysalueen maantieteellä on iso merkitys.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkäripalvelua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seutu- tai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. (ElhL 13 §) Eläinlääkintähuollon valtakunnallisen valvontaohjelman EHO:n mukaan päivystyksen pitäisi pääsääntöisesti olla saavutettavissa virka-ajan ulkopuolella alle 100 km etäisyydellä tai kolmen tunnin sisään. Tästä voidaan kuitenkin harvaanasutulla alueella poiketa.

Envirovetin selvityksessä esitetään erilaisia ratkaisumalleja Lapin eläinlääkäripäivystyksen toiminnan turvaamiseksi nyt ja tulevaisuudessa. Yksi ehdotuksista on ” Keski-Lapin päivystysalue = laajennettu Tunturi-Lappi ja Koillis-Lappi”, jossa Kolari siirtyisi nykyisestä asemastaan Rovakaaren alaisuudesta Tunturi-Lapin yhteyteen, ja Tunturi-Lapin ja Koillis-Lapin voimavarat yhdistettäisiin siten, että alueella olisi kaksi sekapraktiikan päivystäjää, itäinen ja läntinen alue. Tunturi-Lapin alueella on tällä hetkellä kuusi päivystävän eläinlääkäriä virkaa, Koillis-Lapin yth alueella viisi. Mikäli Kolari liittyisi Tunturi-Lapin päivystysrenkaaseen, sieltä tulisi lisäksi yksi päivystäjä lisää reserviin. Päivystäjät voitaisiin alueella tasata siten, että Sodankylän toinen eläinlääkäri päivystäisi itäisen alueen renkaassa; ja renkaiden henkilöstövahvuus olisi näin 6+6. Sodankylän lemmikit voitaisiin näin myös päivystysaikaan ohjata lähemmille vastaanotoille itäiseen renkaaseen, mikäli päivystysvuoro ei olisi Sodankylän omalla eläinlääkäriällä. Järjestely inhimillistäisi ajomatkoja ja parantaisi palvelutarjontaa. Yhteistyössä voitaisiin myös jatkossa pohtia, onko alueella oltava aina 24/7 kaksi päivystäjää, vai voitaisiinko joillakin järjestelyillä saada esim. yöaikaan kunnaneläinlääkäreiden päivystyssidonnaisuutta alemmaksi ja viikonlopun päivystysvuoroja jaettua mahdollisuuksien mukaan lyhyempiin jaksoihin.

Valmistelija	Ympäristöterveysjohtaja Hanna Nurmi
Esittelijä	Ympäristöterveysjohtaja Nurmi Hanna Kemijärvi
Päätösehdotus	Ympäristöterveyslautakunta päättää esittää Tunturi-Lapin ja Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueille sekä Kolarin kunnalle neuvotteluita keskisen Lapin eläinlääkäripäivystysyhteistyöstä.
Päätös	Ympäristöterveyslautakunta päättää esittää kaupunginhallitukselle, että se käynnistää neuvottelut Tunturi-Lapin ja Rovakaaren ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden sekä Kolarin kunnan kanssa keskisen Lapin eläinlääkäripäivystysyhteistyöstä. Lautakunta esittää, että kaupunginhallitus valtuuttaa ympäristöterveydenhuollon toimialajohtaja Hanna Nurmen neuvottelemaan yhteistoiminnan kehittämisestä ja päivystysalueen laajentamisesta. Toimialajohtaja Hanna Nurmi on valmistautunut esittelemään asian kaupunginhallitukselle.